

1. Woordsnelheid, stemvolume en *tertulias*

*‘Om een dialoog te voeren, vraag eerst; en daarna...
luister.’¹*

– ANTONIO MACHADO RUIZ (1875-1939), DICHTER

Spanjaarden doen er alles aan om de buitenlander die hun taal probeert te spreken het leven zo gemakkelijk mogelijk te maken. Telkens opnieuw ervaar ik het als bijzonder hartverwarmend hoe menselijk en open Spanjaarden zijn. Hetzelfde kan niet gezegd worden van Fransen, die je pas voor vol aanzien wanneer je hun taal perfect spreekt. Ze twijfelen er niet aan om – met enig leedvermaak – iemand op zijn/haar taalfouten te wijzen. In Spanje zal men dat amper doen, en als het dan toch moet, gebeurt het zeer voorzichtig en heel discreet. Het nadeel daarvan is dat je na jaren nog steeds dezelfde blunders maakt. Spanjaarden kijken op naar polyglotten, maar ze vermijden dus een anderstalige op een taalfout te wijzen uit respect en omdat ze al bij al meer belang hechten aan de inhoud dan aan de vorm van de boodschap. En omdat ze zelf niet graag gecorrigeerd worden, bijvoorbeeld bij krakkemikkig Engels. In culturele termen heeft dat te maken met de angst om een slechte indruk te maken (*quedar mal*). Meer dan in het noorden van Europa is het belangrijk om in alle omstandigheden je waardigheid te behouden (*mantener la dignidad*). Want er is niets dat Spanjaarden zo verafschuwen als in het openbaar gecorrigeerd of terechtgewezen worden.

De onzichtbare verbinding tussen intellect en buikgevoel is bij de mediterrane veel sterker dan bij de noorderling. De Spanjaard let niet enkel op de woorden, maar ook op de emotie die iemand in zijn/haar verhaal legt.

Steek de Straat van Gibraltar over naar Afrika en lichaamstaal wordt nóg belangrijker. In Spanje bestaat er overigens zoiets als *el saber estar* of de kunst van het zijn: de kennis van hoe je je in verschillende situaties hoort te gedragen. Het is een subtiele gedragscode die het leven in Spanje net iets anders maakt en het is een van de redenen waarom men als buitenlander zo gemakkelijk in de ban van dit land raakt.

De nieuwslezers en ik

Zoals heel wat inwijkelingen raakte ik na ettelijke jaren gefrustreerd omdat mijn hardnekkig accent mij blééf verraden. Pas toen ik besepte dat het nooit helemaal goed zal komen, raakte ik er overheen. Mijn vrouw raadde me enkele jaren geleden af om nog langer moeite te doen: 'Dat buitenlands accent zal je nooit van je af schudden. Leg je daar gewoon bij neer want een echte *español* word je nooit. En dat hoeft ook niet.' Het doet me denken aan de woorden van een leraar Frans op de middelbare school die van mening was dat alleen kinderen perfect andere talen kunnen aanleren: 'Tot hun achtste, daarna is het te laat', zei hij. Maar misschien heeft het ook te maken met de leeftijd waarop je beslist om naar een ander land te verhuizen. Volgens Jacques Brel verkas je best voor je twintigste, daarna wordt aanpassen steeds moeilijker.

Leraren Spaans zullen bij het volgende misschien hun wenkbrauwen fronsen en vinden dat ik overdrijf, maar in Spanje – in tegenstelling tot Latijns-Amerika – is woordsnelheid heel belangrijk. Het duurde bij mij een hele tijd voor ik snel leerde praten. In een gesprek met één enkele Spanjaard is woordsnelheid (en stemvolume) niet zo belangrijk om je verstaanbaar te maken. Maar wanneer je in gezelschap vertoeft en van plan bent om actief aan een gesprek deel te nemen, is het als beginner een hele kunst om een opening te vinden. Elders in Europa is het niet zo moeilijk om het juiste moment te vinden om het woord te nemen: je wacht tot iemand zijn/haar zin afmaakt en je pikt er vervolgens op in. Maar wanneer je die beleefdheidsregel in Spanje toepast, kom je amper of nooit aan de

beurt. Sprekers lassen bijna geen pauzes in en inpikken gebeurt razend-snel. De kunst bestaat erin om in te vallen nog voor de andere spreker zijn zin heeft afgerond. En om te voorkomen dat iemand anders je te snel af is, ga je tegelijk eventjes een gradatie luider praten. Maar opgelet, je mag niet overdrijven want als je iets té luid praat, kom je als onbeschoft over. Als het dan uiteindelijk lukt om iets te zeggen, moet je ervoor zorgen dat je snel je punt maakt en je woordsnelheid niet laat slabakken. Wie er in het Spaans een trage Vlaamse woordsnelheid op nahoudt, merkt al gauw dat de aandacht van gesprekspartners of publiek zienderogen wegebt. Wanneer je aanmoedigende blikken waarneemt, besef je dat je de keuze hebt tussen vaart maken om de situatie te redden of een volgende keer beter nadenken voor je iets in een gesprek gooit.

Een van mijn dochters (15) merkte op dat in een Spaans gesprek de belangrijke informatie in het begin van de zin zit. Volgens haar is het dus niet zo erg om iemands' zin af te breken. In het Nederlands daarentegen, vindt zij, ligt de klemtoon op het laatste stuk van de zin en kan je niet zomaar afbreken omdat er dan informatie verloren gaat. Een studie uit 2011 wees uit dat Spaanstaligen meer lettergrepen per seconde gebruiken dan sprekers van veel andere talen. Echter, lettergrepen in het Spaans zijn meestal korter, en in het algemeen brengen mensen, in alle talen, ongeveer dezelfde hoeveelheid informatie per minuut over.²

Als anderstalige Spaanssprekende begin je pas te zegevieren wanneer je je gesprekspartner kan verrassen met humoristische woordspelingen. Het valt mij steeds weer op dat de inwoners van Sevilla zeer goed zijn in woordspelingen. Ze gebruiken woorden die in de rest van Spanje in onbruik zijn geraakt en hebben doorgaans een groot gevoel voor humor. Dus wanneer je een *Sevillano* positief kan verrassen, kan je jezelf als 'gevoerd' beschouwen.

Bij de nieuwslezers van Spaanse radiozenders zijn de spreek-snelheid en het gebrek aan pauzes indrukwekkend. Begin 2019 was ik in Madrid te gast in het namiddagprogramma *Julia en la Onda* om over buitenlandse vrijwilligers tijdens de Spaanse Burgeroorlog te vertellen. Het populaire programma van de zender *Onda Cero* met gastvrouw Julia Otero bestaat

sinds 2007 en telde in 2020 meer dan 437.000 trouwe luisteraars. De snelheid waarmee deze bekende journaliste het gesprek inleidde, stelde mij allesbehalve gerust. Meteen ging ik rechtop zitten en zette mij schrap alsof ik aan de honderd meter horden moest beginnen. In haar inleiding zat zoveel informatie dat ik mijn uiterste best deed om als antwoord, even snel, bergen gegevens in de beschikbare minuten te proppen. Het gesprek vloog zo voorbij. Toen ik mijn laatste zin neerlegde, pikte ze meteen in met een afscheidszin en knikte naar mij, als teken dat ik nog drie-vier seconden tegoed had. Ik had amper de tijd om nog iets te stamelen waarop haar hand in de lucht ging: het signaal voor de technicus om de jingle van het programma te starten en over te schakelen naar een volgend onderwerp. Zwaar onder de indruk van de vlotheid en spraakvaardigheid van de journaliste, beluisterde ik het gesprek 's avonds opnieuw en vond mijzelf alweer tergend traag. Ik kwam tot het goede voornemen om in de toekomst nooit meer mijn eigen stem te beluisteren.

In een wetenschappelijke vergelijkende studie werd gemeten hoeveel woorden er per minuut gesproken werden op verschillende Europese radiozenders. Teveel woorden per minuut met te weinig pauzes maakt het de luisteraar moeilijk om de informatie te verwerken. Volgens de studie bleef enkel de BBC met 167 woorden per minuut binnen de redelijke normen. De snelsten waren de nieuwslezers van de Italiaanse RAI en Radio Nacional de España (RNE), met respectievelijk 192 en 210 woorden per minuut.³ Ik vraag mij af aan hoeveel woorden per minuut Julia Otero geraakt. Ik ben er zeker van dat een kwade Otero zonder problemen meer dan 210 woorden per minuut kan halen.

Wat de meeste Spanjaarden gemeen hebben, is een hekel aan stiltes. Ik herinner mij Belgische restaurants waar mensen zo stil spraken dat men het geluid van het bestek tegen de borden kon horen. In Spanje is zoiets bijna onmogelijk en moeten obers soms brullen om boven het luide geklets van een tafel babbelaars uit te komen, al was het maar om de aanwezigen erop attent te maken dat hij/zij klaar is om de bestelling op te nemen.

De Spaanse schrijver Francisco Umbral schreef ooit over een diner op het koninklijk paleis waarop hij was uitgenodigd, in aanwezigheid van